

Breve fra Jørgen Iversen til Rasmus Clausen i årene 1889-1903

Ved *Jens Holdt*.

Jørgen Iversen i Svejrup, Felsted sogn, der levede 1838-1923, mistede som 6-årig sin far, hvad måske nok har modnet ham tidligt og gjort ham til een af de ikke få betydelige mor-prægede sønner. En ugift morbroder bestyrede ejendommen, indtil han i en ung alder selv overtog den. Men morbroderen blev på gården til sin død i 1903, 87 år gammel, og var dem i fars sted. Først som 40-årig giftede Iversen sig med den 22-årige Anne Christine Nielsen fra Tråsbøl i samme sogn.

Krigsbegivenhederne i 1848-50 og 64 på nærmeste hold gjorde et uudslætteligt indtryk på det unge sind, jfr. »Af en drengs minder fra 48« i Sprogforeningens Almanak 1894. Han besøgte en god landsbyskole i Skovbøl til sit 16. år. Men stærkest har nok hans konfirmandpræst, den kendte danske Felsted-præst og stænderdeputerede mellem krigene, M. Mørk Hansen, præget den kvikke unge mand for livstid. Han har vel også givet stødet til, at han 1855-56 kom på Rødding Højskole, hvorfra der foreligger en del interessante breve til hjemmet. Efter præstens udvisning i 1864 vedblev de at brevveksle med hinanden som fortrolige venner. Der var også lidt familieskab mellem dem.

Tidligt har Iversen tilegnet sig en omfattende indsigt i dansk, tysk og engelsk historie og litteratur og i verdenshistorien og fortsat uddybet denne ved flittig læsning. En overgang gik han til engelsk sprogundervisning hos en student i sognet. Han følte også selv lyst til at gå læsevejen.

Det var givet, at hans lysende begavelse og stærke, kristeligt underbyggede nationale interesse måtte føre ham ind i offentlige tillidshverv, således som skoleforstander og kirkeældste, som medlem af Åbenrå provstisynode og det stående synodaludvalg

og af Åbenrå Kreds dag og dens kommissioner. Begge steder stod han fra midten af 80'erne i et frugtbart samarbejde med Rasmus Clausen, Smedager, og Nis Callesen, Lerskov, ligesom H. P. Hanssen var hans fortrolige rådgiver. I 1892 opgør han sine »bestillinger« til over 18, som volder ham adskilligt fritidsbesvær, for ikke at sige »vrøvl«, f. eks. medlemskabet af skattekommissionen og formandskabet i landboforeningen, der i slutningen af 90'erne under Køller-regimentet erklæredes for »politisk« og måtte indstille sin offentlige virksomhed. Han var naturligvis også blandt de ledende i de nationale foreninger.

Een bestilling gav ham dog gennem årene »ublandet glæde« og »en slags væsensfornyelse«, nemlig den årlige instruktion af sangforeningens dilettanter. Denne danske amatør-virksomhed, der gav de unge deltagere både en vis åndelig udvikling og større selvtillid i offentlig optræden, har i øvrigt haft en ikke liden folkedannende indflydelse i udlændighedstiden. Iversens litterære belæsthed har gjort ham til en fortrinlig vejleder på dette felt.

H. P. Hanssen fremhæver i sin minderune i Sprogforeningens Almanak 1924 Iversens store retsindighed og trofasthed, hans kraftigt udviklede personlighed med en stilfærdig, beskeden ydre optræden, hans rige evner og myndige viljestyrke.

Han var en stout nordslesvigsk odelsbonde i en folkelig skæbnetid. Efter genforeningen hædredes han med ridderkorset.

De her offentliggjorte breve omhandler kamptiden op under århundredskiftet. De er prægede af afsenderens lune humor og giver et fortrinligt indblik i kampens vilkår og Iversens personlige livsholdning og betydelige indsats på det kirkelige og politiske område i disse år. Hans berømmelige optræden i den danske sprogsag på Åbenrå provstisynode 1893 må anses for at være en historisk dåd, der satte spor, bl. a. i de 77 nordslesvigske præsters og lokalskoleinspektørers henvendelse til centralregeringen i Berlin, ganske vist uden resultat. En jævn dansk bondemand bragte her hele Nordslesvigs tyske præsteskab i bevægelse.

Iversens kritiske bemærkninger til kampfællen Clausens poetiske frembringelser og hans indtrængende opfordring til at gøre

dette jævne digtertil frugtbar i folkesagens tjeneste har ligeledes haft sin betydning. »Nu gælder Henrik Ibsens ord fra 1864« skriver han: »Hver mand på dækket, her gælder rappe råd«. Talenterne, også de sønderjyderne sparsomt tildelte digteriske og Clausens specielle moraliserende i Wessels stil, må ikke graves ned, men skal bruges i den folkelige eksistenskamp. Clausen fik ved dette venneråd mere tro til sin muse og blev da den lige af-døde Frøslev-bonde Karsten Thomsens folkelig-poetiske afløser.

Med en vis berettiget stolthed fremhæver Iversen, at det er den nordslesvigske bondes folkelige kultur og karakter, som nu har fået den historiske opgave at byde den tyske embedsmandsdannelse trods og sejre over den og dens politiske terror. »Folkenes ret arbejder sig frem tilsidst, men desværre rigtignok gennem blod og tårer«, skriver han. Det lykkedes som bekendt også her, ganske vist ikke så hurtigt, som den optimistiske Iversen drømte om, nemlig før århundredskiftet, at »vort gamle Dannebrog igen vifter over Sønderjyllands jord og dets folk«. Som »den gæske ånd« i sin tid sejrede over Roms imperialisme, vil Nordslesvigs dansker-ånd også overvinde den tyske erobringmagt. Thi som magttilbedelsens »afguderi« fik overhånd i det gamle Israel til statens undergang, vil også magt-afguderiet i Slesvig-Holstens kirkesamfund få sin historiske dom. Dets »hyrder flygtede fra deres post og overlod det til statsmagtens ulv at vogte dets får«. Sådan vurderer Iversen resultatet af provinssynodens forhandlinger om den danske sprogsag i 1894. Præsternes leder, biskop Kaftan, bøjede sig umandigt for statsmagten og svigtede derved sine nordslesvigske danske menigheder i deres sjælelige »livs-fare«. Grænselandets danske befolkning skulle nu engang langsomt fortyskes og skole og kirke være de virksomste redskaber hertil, som det forud var sket i den sydlige del. Men Iversen venter nu, at Nordslesvigs præster af rets- og samvittighedsgrunde må nærme sig den danske front, hvorfor den danske grænse-presse ikke skal »sparke for meget« til dem. Heri tog han dog fejl. Præsterne forblev deres statslige embedsed tro: også at ville fremme det tyske folks sag. For sent indså de med de liberale politikere Johannes Tiedje og Johannes Schmidt-Vodder, at det kun kunne ske ad fredspolitikens indre vej og ikke ved ydre tvangsmidler.

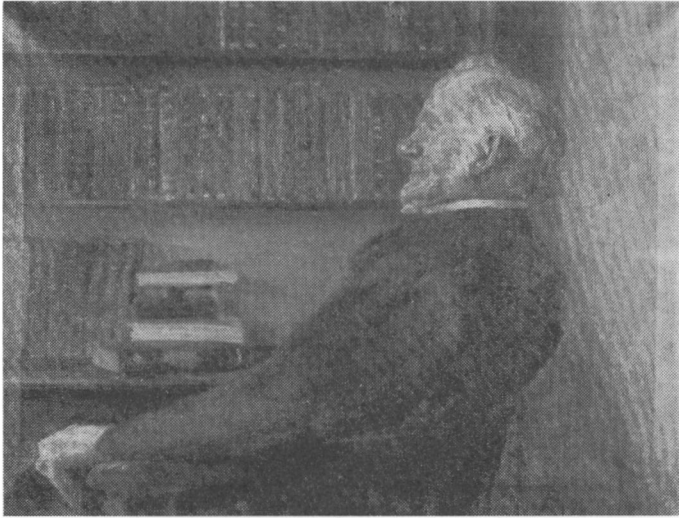
Brevene er gengivne med originalstavning, der varierer noget. Småkorrekturer er foretagne og tegnsætningen normaliseret. Enkelte mindre afsnit vedrørende kritikken af Clausens digteriske forsøg og dagens småhændelser er udeladte. De fremsatte udtalelser om andre personer i samtiden må naturligvis tages som øjeblikkets privat-fortrolige opfattelse, uden at skulle forstås som en almindelig historisk vurdering af vedkommende. Om brevmodtageren Clausen og deres korrespondance henvises til min levnedstegning i Sønderjyske Årbøger 1956.

6/2 1889:

Kjære Ven! Det kan maaske interessere Dig at erfare lidt om Valgkomedien fra igaar, og derfor faaer Du dette Brev. Jeg er ikke helt vis paa det; men jeg troer dog, at man var mødt med det kristelige Forsæt hjemmefra, at vi skulde undes et Medlem i Kredsudvalget — altsaa det halve af, hvad vi efter Ret og Billighed kunde tilkomme — men i Valgkampens Hede gik man fra Concepterne og gik løs med at vælge tyske Grundeiere saalænge, til der var kun et Medlem tilbage, og det skulde Byen jo da gerne have; til Slut leverede man da en lille Valgkamp om Borgermesteren eller Jørg Lorenzen, hvorved den sidste gik af med Seiren. Valgt blev: Hinrichsen, Bruhn, Jacobsen, Rinckenæs, Clausen, Colstrup, Neuman do og Jørg Lorenzen.¹

Da jeg førte en af Kontrollisterne, som jeg siden stak til mig, har jeg Afstemningen liggende, den er ikke uden Interesse. Jeg antager, at der er bleven en hel Del Fornærmede paa Bunden efter dette Valg. Først blev den saakaldte Baron v. Uslar fornærmet, fordi han ikke blev valgt; saa var Byens Repræsentanter fornærmede, fordi Byen kun fik en Repræsentant; saa var Borgermesteren vistnok fornærmet, fordi han ikke blev det, og endelig antager jeg næsten, at Brink ogsaa var det, fordi han faldt igjennem.² Der er derfor Brændstof nok til senere Stridigheder, og derpaa har jeg bygget en Felttogsplan for Fremtiden, som jeg nok ønsker at høre Din Mening om. Først maae vi arbejde hen til større Enighed og Sammenslutning mellem os selv indbyrdes, end vi i længere Tid har været vant til, og derfor maae vi til at optage Partimøderne igjen.

Dernæst maae vi for det første holde os fuldstændig passive,

*Jørgen Iversen ved skrivebordet i sit hjem, malet af Petersen, Stubbæk.
Han havde en af Sprogforeningens bogsamlinger til udlån.
(Maleriet ejes af sønnen Chr. Iversen, Tumbøl.)*

maaske endog kun møde med et enkelt Medlem i Forsamlingerne. Naar saa en kortere eller længere Tid Spliden og Partivæsnet, som neppe kan udeblive, er blevet frodig udviklet hos dem, så møder vi fuldtallig og dikterer Freden. Det er efter min Mening den eneste Maade, hvorpaa man kan faae lidt Fornøjelse og muligviis en enkelt Gang lidt Nytte ud af den hele Indretning.

Venlig Hilsen fra os begge til Eder Alle.

Din heng *Jørg Iversen*.

2. Paaskedag 1889:

Kjære Ven! Jeg har nydt Dine Vers³ i disse Paaskedage med god Appetit og stor Fornøjelse og siger nu foreløbig mange Tak for Mad! Det hører vel egentlig ikke til god Tone, at Gæsten efter Maaltidet lige over for sin Vært udbreder sig over Retternes mere eller mindre gode Kvalitet og Tillavning; men da vi er paa Aandens Omraade, vil jeg alligevel vove mig ind paa dette Emne, rigtignok med betydelig Fare for at plumpe i.

Først vil jeg imidlertid navnlig takke for den Tillid, Du viser mig ved at slippe disse — ja hvad skal jeg kalde dem — skum-

lende Smaadjævle ud af Dine egne Hænder og over i mine. Jeg skal vise mig Din Tillid værdig.

Min Mening om selve Versene er, at Din Pegasus er et ulasteligt Dyr. Benene er gode og sunde, Vingerne, skjønt ikke stærkt udviklede, er dog stærke nok til at bære i de Regioner, Du færdes i, og Kroppen, afseet fra nogen Eiendommelighed, temmelig normal. Dyrets Fodskifte kunde jeg ønske lidt bedre. Det traver, efter min Mening, ikke let nok og snubler af og til, hvor Sprogets Landevei er knudret. Men dette rettes let ved lidt Øvelse, og jeg vil derfor anbefale Dig at bruge det oftere; det har uden Tvivl staaet for meget paa Stalden. Dette i Almindelighed. Gaaer vi over til det Enkelte, da gaaer det Dig, som det er hændet flere beaandede Mennesker, at det, som de har gjort sig mest Umage paa, det er langtfra altid det, som Andre synes bedst om; hvilket derimod i Reglen gælder om det, som fremkommer umiddelbart hos dem; uden at have krævet videre Tænkning og Uleilighed. Dette gjælder, som min Mening, om Indledningen i Forhold til de følgende Specialtegninger, og blandt disse er navnlig Verset om Brink, som Du forleden lod løbe af Stabelen paa staaende Fod, saa træffende i Karakteriseringen og saa fiint i sin Ironi, at jeg kalder det et af de bedste. Verset om Mathias finder jeg ogsaa er meget fiint. Det er virkelig træffende sagt, at man skal nyde M.'s materielle saavel som hans aandelige Produktion med Maade. Jeg kan ikke rigtig finde Liigheden i Billedet af mig selv. Tager vi Meningen lige frem — og det synes dog der at være Din Mening, saa er der aabenbart smurt meget for tykt paa Lyssiden, medens Skyggen mangler. Hvis Du ikke har noget derimod, vil jeg foreslaae Dig at sætte:

Jeg kjender Jørgen Iversen,
 Som ærlig, brav og trofast Ven.
 Som Fjende er han sløi og svag
 Og gavner, saa som saa, sin Sag.
 Han glimre kan ved Vid og Aand,
 Men svag er baade Krop og Haand,
 Og stod han ene, blev han nok
 En Ranke liig, foruden Stok.

Saadan troer jeg nok, vi komme Sandheden nærmere; idetmindste er det af et Slags naturligt Instinkt, at jeg har sluttet

mig nærmere til Dig, fordi jeg ligesom har det paa Følelsen, at dér er Noget at støtte sig til.

Det Vers, Du har lavet over Dig selv, er godt nok i Formen; men Indholdet udtømmer ikke Gjenstanden tilstrækkeligt. Jeg vil derfor lade min Geist lave et om Dig.

Hør nu efter:

Ras Clausen er det dybe Vand,
 Hvor Bunden let ei skjælnes kan.
 Paa Fladen leger Boblen rund
 Og varsler om en mudret Grund.
 Men duk kun ned med freidigt Mod
 I hans Satires bedske Flod.
 Du finder, om just ei i Hast
 Dog Bund, fuldgod og klippefast.

Slutningsversene finder jeg fortræffelige, og, mærkværdig nok, — der traver Din Ganger med Paludan Møllersk Lethed og Elegance hen over alle Forhindringer; men det beviser ogsaa, at Dyret skal blot røres tilstrækkeligt, saa løber det let nok.

I det hele tager jeg mine Ord fra forrige Gang om, at Du laver blot Riim, men ingen Digte, tilbage, og jeg gaaer endnu et Skridt videre, idet jeg nu paastaaer, at Rimene — skjønt de falde Dig let nok — ikke er det bedste ved Versene; men det bedste er efter min Mening, det eiendommelig gennemtrængende Blik, hvormed Du straks og fuldt ud opfatter Din Gjenstands hele Væsen, for i et Par kort henkastede tildels ironiske Træk at give det fuldstændig igjen.

Jeg kan sige til foreløbig Slutning — for det er sandsynligt, at jeg kommer yderligere tilbage til Sagen — at hvad jeg har faaet, har vakt Appetitten efter mere, og at jeg vil være meget taknemmelig, om Du skulde blive tilsinds at lade Mere dryppe af til mig.

Hils nu Dit hele indenrigske Ministerium fra min Hustru og vær selv og Alle venligst hilset fra Din hengivne

Jørg Iversen

P.S. Jeg staaer i Begreb med at rage uklar med vor Skolemester. Han var før dansk Underofficer, nu er han en af Germanisationens værste Apostle. Foreløbig har jeg indskrænket mig til

at klage over hans Religionsunderviisning til Kirkekollegiet; thi han har i sidste Aar af egen Magtfuldkommenhed været endnu et Skridt forud for den sidste Instruktion. Dersom Du i Flensb. Av. eller Freia om kortere eller længere Tid læser en Beskrivelse à la Dickens af en Skoleexamen, vil dette Produkt rimeligviis være af mig.⁴

6/6 1889:

Kjære Ven! . . . Det var ikke sandt, at vor Præst har indviet Flagstangen. Du har maaske seet, at jeg har berigtiget i Dannevirke. Jeg fandt det især nødvendigt, efterat jeg havde modtaget Dit sidste Brev.

Vor Skolemester har maattet tage Reb i Seilene, idetmindste foreløbig har han atter maattet optage den danske Religionsunderviisning. Jeg har derfor holdt min Skildring af hans berømte Skoleexamen tilbage fra Offentligheden . . .

Med venlig Hilsen fra os til Eder Alle.

Din heng. *Jørg Iversen.*

2/1 1890:

Kjære Ven! Vorherre give Dig og Dine et godt og velsignet Nytaar, og han give, at det Decennium, vi nu begynde paa, ikke maa gaae i sin Grav, førend vort gamle Dannebrog igjen vifter over Sønderjyllands Jord og dets Folk. Tak for Salmen!⁵ — ja Du kan godt kalde den Salme, jeg har læst den igjennem mange Gange, og for mig har den bestandig vundet i ophøiet Simpeltid og dyb kristelig Inderlighed. Jeg veed ikke, hvor megen eller hvor lidt Pris Du sætter paa min Mening om Dine poetiske Fostre, men jeg synes dog, at jeg gjør ret i at kalde godt, hvad jeg finder i Sandhed at være det. Forøvrigt staaer jeg igjen maabende lige over for Dig og spørger mig selv, hvor er dog Bunden i det Menneske? Hvor mange Sider har han egentlig?

Det passer mig godt, at Du i Dit Brev selv kommer lidt ind paa et Æmne, som jeg kunde have Lyst til at afhandle lidt nærmere med Dig: Du siger, jeg kunde maaske gjøre mit Pund mere frugtbringende, men maatte saa osv. Du veed vistnok bedre end jeg, i hvor høj Grad vort sønderjyske Aandsliv har været fattigt paa digterisk Begavelse lige siden H. A. Brorsons Dage. Bendix Han-

sen,⁶ den eneste digterisk begavede Sønderjyde, som har skrevet noget offentligt, har Vorherre jo taget for længe siden, og det er maaske ogsaa mindre hans Retning, vi nu trænge til, end til en Digter, der har en passende skarp Lud til skurvede Hoveder iblandt os. Kunde Du ikke forsøge paa at præstere Noget i den Retning? Hvorfor gaaer Du og taber Glimt og Gnister rundt om Dig til liden Nytte, i stedet for at samle det spredte til en Ild, der kunde fortære den Abeforfængelighed og det dumme Bonde- og Pengehovmod iblandt os, hvoriblandt det tyske Væsen har sin bedste og frugtbareste Arbeidsmark. Dersom Du ikke har Lyst, saa behøver Du jo derfor ikke at træde frem som selvstændig Forfatter. Vi har jo nu de sønderjyske Aarbøger at skrive i, og desuden har vi Almanaker, Søndags- og Dagblade nok. Ifald Du, mod Formodning, skulde være for stolt til at bringe Dine digteriske Fostere til Verden ad den Vei, vil jeg huske Dig paa, at H. C. Andersen, St. Blicher, E. Bøgh og flere er gaaet den Vei før Du; og dersom Du skulde være for tilbageholdende — for overdreven Tilbageholdenhed er en af Dine værste Feil — saa kan Du skrive under et Mærke. I det hele troer jeg neppe, at Vorherre vil give Dig Ret til i disse trange Tider at grave Dit Pund ned i Jorden. Tag Exempel af vor fælles Ven Nis Callesen,^{7*} som sætter ikke længere sit Lys under en Skæppe og udvikler sig rask til en fængslende Foredragsholder; ja som betænker sig end ikke paa at stikke en lille poetisk Praas frem ved Leilighed — et Forsøg, som jeg dog ikke vil raade ham til at gjøre i Din Nærhed — der kunde let slaae en elektrisk Geist over i det. Det gaaer i Verden vist ikke så sjelden paa, at den, som slet intet poetisk Pund har, han føler en kriblende Trang til at meddele Verden af det, han ikke har — alle Dannevirkes Vers, som er skrevne af Sønderjyder, er et Beviis derpaa — medens den, som sidder inde med Aandens Kræfter, slaar Selvkritikkens Laas for, hvad han sidder inde med, saa længe, indtil de gjærende Kræfter indenfor tilsidst sprænger Laas og Dør og skummer ud i en Flod, der saa rigtig nok i Begyndelsen kan være noget grumset. »Hver Mand paa Dækket, her gjelder rappe Raad«, sang Henrik Ibsen i 64;^{7**} den samme Sang gjelder endnu, og her er Dækket, her er Valpladsen, hvorpaa der skal kæmpes med Aandens Vaaben; og kun den, som seirer paa Aandens Omraade her, har vundet den endelige Seir.

Det hjalp kun det mægtige Rom lidt, at det sejrede over Grækenland; det blev dog nok den græske Aand, som seirede tilsidst. Seer vi vor Sag fra dette Standpunkt — og dette er dog det rigtige — saa staaer den slet ikke saa daarligt. Er det danske Aandsliv i Sønderjylland end fattigt, saa Gud hjelpe dog det tyske i hele Slesvig-Holsten, for det er nok for Øieblikket reduceret ned til mindre end intet. Saadanne Størrelser som Jep Hinrichsen, Jacobsen, Bruhn og Jørg Lorenzen er idetmindste reent negative. Men jeg vender tilbage til, hvor jeg gik ud. Der er ingen dansk Mand her, der kan forsvare at stænge for, hvad han sidder inde med, det være sig nu Tanke, Talent eller Geni; alt maae frem, frem paa Dækket her, her staaer Kampen, og her gjelder rappe Raad.

Tænk nu over det og vær forresten tilligemed Hustru og Børn venligst hilset baade fra min Kone og Din Ven

Jørg Iversen.

26/2 1890: . . . 30/3 1890: . . .

Har Du ingen Forbindelser ovre i Hellevad, saa Du kunde gjøre noget for, at de Godtfolk valgte N. Callesen til Kredsmand i Christesens Sted.⁸

Det glæder mig forresten, at det gode Exempel synes at smitte, jeg læste nemlig en gandske god Salme i Ingemanns Stiil og Aand i sidste Søndagsnummer, af en Steffensen,⁹ som jeg ikke kjender. Naar saaledes Enhver som kan, lægger sin Sten til Værn om Modersmaalet, baade i kristelig og folkelig Aand, saa har vi slet ingen Nød endnu, men Ulykken har været, at hidtil har de bedste Kræfter holdt sig tilbage og i falsk Beskedenhed begravet deres Pund. Jeg vil derfor igjen forestille til Din Overveielse, om Du ikke, naar Du er i Stemning, vil gaa Dit Digt til Dine sønderjyske Landsmænd¹⁰ igjennem og saa see at faa det ind i Aarbøgerne. Ovenover første Afdeling skrives »til mine sønderjyske Landsmænd«, og vil Du have det sidste med, kan Du skrive ovenover det »til en enkelt sønderjysk Ven«. Jeg antager — det vilde idetmindste være det rigtige — at man i Aarbøgerne holder en Plads aaben for bedre digteriske Frembringelser, navnlig af Sønderjyder, i Nutiden.

Hils Din Hustru og Børn og vær selv venligst hilset fra min Kone og

Din heng *Jørg Iversen.*

2/10 1890:

Min kjære Ven! Naa! det er da godt, at man endelig hører lidt fra Dig. Jeg har en Gang været inde hos Gæstgiver Sønnichsen at høre mig for, og fik den Beskeed, at Du havde været hos Doktoren, saa jeg tænkte nok, at Du havde det ikke godt; men saa slemt, som det har været, har jeg rigtignok ikke tænkt mig det. Gud skee Lov for, at Du kommer til Hægterne igjen, for man kan nu engang ikke godt undvære Dig i Længden; desuden er Du endnu saa kritisk anlagt, at jeg troer, at Du foreløbig passer bedre for denne Verden end for den Anden.

Det vilde rigtignok være os en Fornøjelse at see Eder alle her, med det første, selv om vi kun skal være Bedested; men jeg vil dog anbefale Dig at bede for Natten over baade paa Hen- og Hjemveien, thi ellers kan Touren blive Dig drøj nok. Vi har godt Plads til 5 og til Flere, naar det kniber; desuden har vi aldeles udmærkede Pærer, hvad maaske kan friste de yngre Medlemmer af Familien; samt saa mange Nødder, at Folk ikke kan overkomme at faa dem alle plukket — noget som sjelden er Tilfælde — men de falder vel sagtens af forinden.

Aa ja! naar man husker 48-50 og 64, som det var igaar, saa kunde man nok være i Stemning til at løbe efter Maneuergjøglet forleden. Det gik forresten livligt nok til. Jeg kunde see ude i vores Have, at Dybbølbanken, trods det røgfrie Krudt, var indhyllet i Røg. Og hvad Kanonaden angik, var den paa en vis Maade elektriserende; thi den mindede mig langt mere om de seierrige Kampe i min Barndom, end den mindede mig om den dræbende Minutskydning i 64. Graastenerne er blevne forfærdelig lange i Ansigterne siden; man havde efterhaanden oparbejdet den patriotiske Glæde og den økonomiske Forventning til en svimlende Høide, og det mere end tarvelige Resultat har derfor virket som en Spand Iisvand over Hovedet paa dem. Den tyske Communeforstander dernede er kommen værst hen; i Tillid til Guldstrømmen derude fra leiede han Gæsteværelser, mest hos dansksindede Folk, til et Beløb af over 2000 M, deraf fik han bjerget i Leie et Par Hundrede; Resten har han maattet betale af sin egen Lomme, for saa vidt man ikke af Barmhjertighed har givet ham noget efter. Men det værste blev dog, at da han saa, at det gik galt, blev han arrig og ragede uklar med Hofmarschallen,

og nu har han faaet Tilhold om at søge sin Afsked. Ligesom Indtægterne blev langt under Forventning, er det ogsaa gaaet med Uddelingen af Ordner og Titler; hverken Landraaden eller den selvskabte Baron paa Buskmose er bleven betænkte, og der var vel mange flere, som har faaet søde Forventninger bittert skuffede. Med Indkvarteringen kom vi fredelig ud af det. De ældre Officerer ned til Hauptmanden, der har været med i virkelig Krig, er rimelige Folk uden store Fordringer; men derimod har jeg faaet Indtryk af, at Leutnantsklassen bilder sig ind at være i den Grad hævet over sædvanlige Dødelige, at de betragter Folk, ogsaa deres Kvarterværter, som Luft.

Vi er færdig med Vintersæden, og Høsten fik vi efter Omstændighederne godt bjerget; men den er, ligesom hos Eder, godt fyldende, men mindre giftig. Vil I ikke snart til at stoppe op med Meieriet ude i Vestereggen; nu lønner det sig neppe mere?

Med venlig Hilsen til Eder Alle, ogsaa fra min Kone.

Din hengivne *Jørg Iversen*.

7/7 1891:

Kjære Ven! Jeg har nu baade i Prosa og paa Vers været sat til Vægs af Dig saalænge, at det vel er paa Tiden at gjøre et Forsøg paa at slippe ud af denne Stilling. Først maa jeg dog, ligesom mangen anden Skribent eller Foredragsholder, forudskikke et Par Bemærkninger:

1. Er Du, trods al modsat Tilsyneladelse, i Virkeligheden en temmelig følsom Natur, der ikke godt taaler nogen Berøring, enten det saa er med Fløielshandsker eller med Rivejern, og som man derfor, skjønt Du synes at være af Granit, dog maa behandle som Porcellain.

2. Vil jeg een Gang for alle have det fastslaaet, at hvilke Meninger og Domme om Dine poetiske Frembringelser jeg end har fremsat eller i Fremtiden vil fremføre, saa vil jeg kun have dem udgivne for mine personlige Meninger, som ikke gjør Fordring paa at være almengyldig Dom.

Derefter vil jeg saa tage mig den Frihed at gaa Dit Gjenmæle igjennem, idet jeg paa Forhaand, som Helhedsdom over det, erklærer det for et godt og paa sine Steder fortrinligt poetisk Indlæg. Jeg vil helst tage det for i fire Parter:

1. Forsvaret for Salmen:¹¹ At Du spinder en lang Ende af lidt Hamp, og at Din Pegasus slaar over Skaglerne ved at see mine kritiske Bemærkninger, saavel de rosende som de forbeholdne, i langt forstørret Maalestok, forringer jo ikke Digtets Værdi som Digt; men naar Du tilsidst, paa min Bemærkning om, at jeg i Salmen savner ret Følelse for Lidelsens store Drama, paadigter mig Smag for og Trang til Føleri, herrnhutisk Blødsøderi, vammelsød Klynken, neppe følt Vane Ynken osv, saa gaar Du sandelig utilladelig vidt. Jeg er her inde paa et Omraade, hvor jeg vanskelig kan finde Ord for, hvad jeg vil sige og vil derfor henvise Dig til Nr 111¹² i den nye Salmebog, som Exempel paa et godt Udtryk for, hvad jeg mener med Følelse for Lidelsen. Denne Salme vil Du vist neppe betegne som vammelsød Klynken.

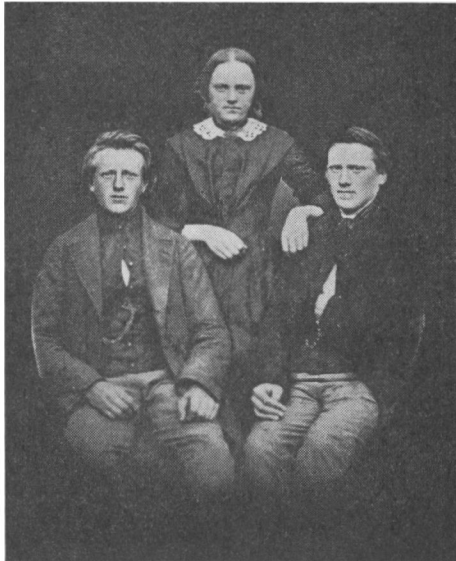
Jeg er, som jeg vel har sagt Dig en Gang før, enig med Dig i, at Din Salme er meget godt brugelig i det Smaa, til Føde for et sultent kirkeligt Søndagsblad; men da jeg kort i Forveien havde, under samme Mærke, sendt bemeldte Blad noget af det bedste af Dig, jeg veed af at sige, saa syntes jeg ikke, jeg vilde have Mærket sat ned i Værdi. Jeg vil ogsaa give Dig Ret i, at anerkendte Mestre har skrevet ikke saa lidt baade maadeligt og slet, men jeg seer ikke deri nogen Grund til, ikke at kunne sige Dig min Mening om, hvad Du viser mig af Dit — og sige Dig den reent ud. At jeg har Sands for Din Retning og Tro til Din Muse og derfor efter Evne har opmuntret Dig, kan sandelig ikke berettige Dig til at forlange, at jeg skal finde Alt, hvad Du skriver, for godt, og naar Mestre stundom kan skrive slet, saa kan Svende vel ogsaa. Det glæder mig imidlertid, at Du som Hovedresultat af min Kritik har faaet ud, at »Skidt ei underkues af saa lidt«.

2. Din Anskuelse af Menneskets Forhold til Gud kan jeg ikke gaa ind paa. Lovovertrædelse er Synd, og Synden er et Onde, det største Onde, som gives, og Kilden til al menneskelig Jammer baade her og hist. Dersom hvert Menneske fra Barnsben af var fuldkommen fri for Lovovertrædelser, vilde Uskyldigheden endnu have hjemme paa Jorden, Paradiset endnu ikke være flyttet derfra og Frelserværket være overflødigt. Den uskyldige Slægt vilde lige saa godt føle og erkjende, at den skyldte Gud sin Lykke, som den frelste Slægt nu føler, at den skylder Gud sin Frelse; men Fortabelsen, denne skrækelige Kjendsgerning, vilde ikke være til.

3. Din poetiske Retning: Det vilde rigtignok være en sær Forventning, om Du — med det Maal af Selverkjendelse Du har — vilde anse Dig selv for Romantiker. Naar Du paastaaer, at Du som Realist hellere bygger op end river ned, saa viser Dit Alvorsord »Til Dine kjære nordslesvigske Landsmænd« ogsaa, at dette er Dit Alvor. Forsaavidt vil jeg nok indrømme Dig Berettigelsen til at afskyde Pil mod Forfængelighed, Selvovervurdering, Skinvaesen og Aandsforladthed, selv om en og anden ved Leilighed ogsaa skulde ramme mig; men jeg vil dog, i al Beskedenhed, formane Dig til at holde den Linie fast »Dog Ondskab ikke just mig driver«, thi der er nok Grændsen, hvor Opbygningen ender og Nedrivningen begynder. Jeg skønner ikke rettere end, at Du vilde være i Stand til at gavne og styrke Dine nordslesvigske Landsmænd og vor Folkesag i det hele, dersom Du efterhaanden traadte lidt mere frem i den Retning, hvor Du er mest Dig selv, nemlig ved at moralisere, filosofere, kritisere og ved Leilighed snærte og studse de alt for geile Grene paa vort Folketræ. Der gives slet ikke saa lidt af den Slags, navnlig i Retning af at faae sin egen kjære Person stillet frem i bengalsk Belysning, selv om det skal skee paa Sagens Bekostning.

4. Dit digteriske Fremtidsmaal har Du fremsat smukt i de 3 Smaavers til Slutning, der lige som Dine Slutningsvers i Reglen er nydelige. Der er vel ingen Grund til at rose Din Beskedenhed; men den, som ikke sætter sit Maal høit, naar i Reglen ikke ret langt. Jeg har nu Troe til Din Muse, og derfor er det, at Dine Vers interesserer, baade de gode og de mindre heldige.

Jeg kjender lidet eller intet til P. Skaus¹⁸ digteriske eller sproglige Begavelse, kan altsaa ikke have nogen Mening om, om han har været paa sin Plads i Salmebogskommissionen eller ei; derimod troer jeg nok, at Du, som Sprogmand og Versemaalsstilit, vilde kunne have gjort god Fyldest, men der er det jo ogsaa Din ubetimelige Tilbageholdenhed, der har været Skyld i, at Du ikke er kommen paa Din Plads. Hvorfor har Du, i sin Tid, aldrig skrevet en Linie offentlig over et Æmne, der dog laae Dig saa nær? Det er kun en daarlig Trøst nu, at Du kunde have gjort Et og Andet og slet ikke saa Lidt endda bedre; den Tid er nu forbi. Iøvrigt er det jo snarere et Under, at Bearbejdelsen af Salmerne er løbet saa heldig af, som den er; naar man betænker, hvil-

*T. v. Jørgen Iversen ca. 1860,
t. h. Christian Iversen, der overtog
sognefogedgården i Felsted.
I midten Kristine Iversen,
gift med Johan Nissen, Slyngsten.
Billedet ejes af datteren Marie,
gift Nissen,
„Tingbjerggård“, Egvad sogn.*

ken Grad af poetisk og sproglig Takt der skal til, ikke just for at gjøre en ussel Oversættelse brugelig, men meget mere for at føre en gammel Mesters ikke mere tidssvarende Billeder og Sprogformer over i vor Tids Maal. Det er navnlig ved Bearbejdelsen af Kingo, at dette Forhold træder frem; man er gaaet over ham med saa varsom Haand som muelig, men har, efter min Mening, overalt ikke været videre heldig.

For nu at vende tilbage til Virkeligheden vil jeg fortælle Dig, at vi fik vores Kløverhø sat i Stak igaar, hvad der var en Lykke, for saavidt som det øsregner idag. Korn og Græs staar nu aldeles fortrinligt her, og jeg vil haabe, at Varmen og Regnen ogsaa maa have hjulpet paa Forholdene hos Eder.

Hils nu Din Hustru ogsaa fra Min og vær venlig hilset

Din heng Ven *Jørg Iversen*.

20/8 1891:

Kjære Ven! Efterat jeg nu i Flensb. Av. har læst Din Sang til J[unggreen]'s Mindefest¹⁴ rigtig grundig igjennem, og efterat jeg har veiet og vraget efter bedste Skjøn, finder jeg mig foranlediget

til at tage de Ord tilbage, som jeg — halv fuld af suur Rødvin og pathetisk Begeistring — ytrede om den til Dig dernede paa Aabenraa Søndermarked forleden.

I Visen er virkelig sagt alt det Meget, som kunde og burde siges ved J's Mindefest, sagt med simple smukke og sande Ord, og mere kan der ikke med Billighed forlanges. Et Forbehold tager jeg dog: Det, at Du har flettet Junggrens Navn — ikke hans kristelige Jens Peter J., men hans litteraire og politiske J. P. J., ind i andet Vers, synes jeg vedblivende ikke om; men det er jo en Smagssag, som der altid kan tvistes om.

Til Undskyldning for min løse og letfærdige Dom har jeg ikke meget at sige; thi den Omstændighed, at jeg kun havde læst Sangen løst igjennem een Gang, efterat den var sunget, er jo ingen Undskyldning, eftersom jeg i saa Fald burde have holdt min Dom tilbage og holdt min Mund indtil videre.

Dette var der navnlig saa meget vægtigere Grund til, da i Reglen alt, hvad Du skriver, er saa forbandet tankevægtigt og Tankefylden klemt ind i det mindst muelige Antal Ord, saa man maa altid læse grundigt og flere Gange, inden man kommer med. Efterat jeg nu har ydet Dig Din Ret, har jeg rigtignok faaet Lyst til at kaste mig over Gustav Johannsen. Hans Mindetale ved Bordet over Junggren forekommer mig ikke at være Emnet værdig. Denne vidtsvævende Vending, at J. gik ud i Verden for at søge Guld, og fandt ikke det materielle, men Hjertets Guld, som han bredte ud herhjemme til Landsmænds behagelige Afbenyttelse, er efter min Mening baade meget søgt og meget smagløs. At Kjøbmand Petersens Tale for J.'s Familie var Vaas fra Ende til anden, kan ikke overraske Nogen; thi man kan jo ikke forlange andet af en Stud end o. s. v.; men det Værste var, at denne inderlige Flauhed gik igjennem næsten alle vi Sønderjyders officielle Taler; hvad rigtignok tildels har været begrundet i, at de blev holdt paa Kommando. Iøvrigt har jeg hørt, at mange Folk baade herfra og fra Kongeriget samledes senere med Junggrens Familie paa Enigheden og morede sig til ud paa Aftenen.

Igaar fik vi vor Rug ind, Gud ske Lov, inden Regnen kom; hvordan har I det?

Med en venlig Hilsen til Din Hustru og Børn fra os begge.

Din heng *Jørg Iversen*.

5/10 1891:

Kjære Ven! Det var da en underlig Ide af Dig, at jeg som nybagt Medlem af Synodeudvalget, ovenikjøbet valgt med et knebent Flertal, skulde ligestraks stille mig i Spidsen og rende Panden mod Væggen. Jeg er — som Du ved temmelig ubekjendt med Provsten og fuldstændig ubekjendt med Synodalanordningen, saa der er al muelig Udsigt til, at jeg vil støde an mod Formen og hente mig en Næse hos den gamle satiriske Provst. Dog alt dette fik at gaa; men jeg er overbeviist om, at jeg vil gjøre Pastor Johannsen¹⁵ meget ulykkelig, dersom jeg stiller mig frem, da han af Kollegaer og Autoriteter vil faa Skyld for at staa bagved, skjønt Vorherre veed, at ihvor det gaar, vil han altid være fuldstændig uskyldig. Men Ære den, som æres bør! Jeg sender Akterne til N. Callesen, og vil han affatte et Andragende, skal jeg gjerne underskrive med; men mere troer jeg ikke, der med Billighed kan forlanges af mig foreløbig. Skulde Callesen mod Formodning ogsaa vægre sig, skønner jeg ikke rettere, end at Du som den, der bedst kjender den Slags Ting, helst maa affatte Andragendet, saa kan vi andre underskrive.

Da jeg har travlt med andre Ting, maae Du undskylde, at jeg denne Gang slutter kort med en venlig Hilsen til Eder Alle.

Din heng *Jørg Iversen*.

10/12 1891:

Kjære Ven! Jeg har i længere Tid gaaet med en Trang til at udøse mit Hjerte for Dig, men jeg har maattet sidde 5 Dage i Forindskatningskommissionen, og om Aftenen har jeg maattet instruere Dilettanterne, saa jeg har ikke havt Raad til at tænke paa flere Ting. Først takker jeg Dig af et oprigtigt Hjerte, fordi Du igjen tog imod Valget til Kredsagen; havde Du trukket Dig tilbage, troer jeg neppe, at min Stilling der vilde være holdbar ret meget længere. Hvad vor ærede Ven N. Callesen angaar, da agter jeg for Fremtiden ikke at regne paa ham, naar Patriotismen kræver virkelige Ofre af ham. Derimod gives der en anden Gren af Patriotismus, som jeg vil kalde den, der lønner Umagen; om ikke med reelle Fordele, saa dog med Berømmelse i Avisen, Haandklap af en taknemmelig og ikke kritisk Tilhørerflok o. s. v. — i denne Retning kan og vil han vistnok vedblive at gjøre

Gavn, og siden vi har alle Kræfter behov, er jeg meget villig til at paaskønne hans Virksomhed der.

Jeg veed ikke, om det muelig kan interessere Dig at erfare, at ved Indskatningen har vi her i Distriktet sat en Hect. Land 2. Klasses Jord til netto skattepligtig Indtægt af 70 M, 3. Klasses do til 60 M o. s. v. nedad; altsammen rigtignok under skarpe Indvendinger fra Landraadens Side. V. UsLAR var mødt som Sagkyndig paa Landvæsnets Omraade; men man fik rigtignok Indtryk af, at han var langt mere sagkyndig, naar det gjaldt om at skjære Ænder for ved Middagsbordet. Jeg er meget bange for, at den nye Skattelov vil berede Regjeringen en forfærdelig Skuffelse; man har vistnok regnet paa, at den forhøiede Skat paa de store Indtægter langt skulle overstige Nedgangen af de Smaa; men naar der nu ingen store Indtægter af nogen Betydning findes i Tyskland — hvad saa?

Resultatet af Synoden¹⁶ blev da saa magert som mueligt. Jeg begriber virkelig ikke, hvor danske og dansktalende Medlemmer fra Nordslesvig kunde stemme for den Resolution, hvorved Sagen blev slaaet ihjel. For mig staar det dog, at Provst Smidts¹⁷ Forslag, ubeklippet, var det mindste, man kunde tage imod, ellers hellere lade det hele falde. Hør siig mig! kunde det ikke være noget for Dig at tage forskellige af disse Høiærværdige Synodefigurer under kritisk Behandling paa Vers?

I disse Aftener har jeg igjen læst flere Bøger af dem, som man fornemt regner til Skolelærerlitteraturen. Jeg har altid holdt meget af disse Bøger og sætter dem bestandig høiere. Lad ogsaa være indrømmet, at de engang imellem stiger op i høiere aandelige Luftlag, end de rigtig formaar at balancere og bevæge sig i, saa fortæller de alligevel paa en Maade, der har en langt betydeligere folkeopdragende Kraft end Størstedelen af, hvad de fornemme Skønaander møde frem med.

Hils nu Din Hustru og Børn fra os begge. Glædelig Jul.

Din heng *Jørg Iversen*.

18/3 1892:

Kjære Ven! Tak for brevet! Jeg behøver aldrig at aabne Dine Breve selv, for det skal min Kone nok besørge; Pokker veed, hvad det er, som behager hende ved at læse Din Aands Produk-

ter, men faktisk er det, at hun er som gal efter dem. Jeg har næsten ondt af det for gamle Morten;¹⁸ det iegode troe og uskyldige Faar! at han gaaer hen og aabenbarer sit Hjerte for Dit svedne ironiske Asen —, naa om Forladelse! men en værre en end Dig kunde han da ikke henvende sig til, med den Slags Poesi han fører; forresten skal han, efter min Mening, ikke helt vrages; han er kun ikke denne Gang bleven helt færdig fra Skaberens Haand; i en anden Verden tænker jeg nok, at de Toner vil komme rene og klare frem, som her lyder forvirrede nok; fordi han, som sagt, ikke er helt færdiglavet.

Reise til Mødet i Kbhvn.! Ja unægtelig kribler det meget i Kroppen paa mig; men til alt Held eller Uheld om man vil, skal jeg være tilstede paa Sessionen i disse Dage, og det gaar vel ikke an at bede Landraaden om at tilkalde min Stedfortræder, fordi jeg skal til Kbhvn. for i Forening med Ligesindede at lægge Raad op om, hvad der kan gøres for at komme det tyske Væsen tillivs. Hvad mig anbelanger, er der ikke meget tabt; derimod er Tabet større, om Du ikke kommer der; da den klare praktiske Forstand muelig turde være en Artikel, som tiltrænges. Har Du ikke anlagt Sorg i Anledn. af Kultusministerens Afgang? Vi er jo næsten i samme Situation som Bonden, der bad om, at Herremanden maatte leve evig, fordi han ved hvert Skifte havde faaet en strængere Herre; nu mener Flensb. Av. rigtignok, at en Værre end ham, der er gaaet, kan vi ikke faa; men det er kun en mager Trøst.

Idag har den samlede Kirkerepræsentation her vedtaget Indførelsen af den nye Salmebog, om mueligt til Pintse. Nogen Opposition fra Hjemmetyskernes Side mumles omkring i Krogene, men til nogen samlet Indsigelse er det ikke kommet. Vi haabe nu, at I høie Herrer i Synodaludvalget vil expedere Sagen saa snart som mueligt. Et Par Mænd af Tolvmandsraadet var ikke rigtig tilfreds med Bogen, fordi det gav Omkostninger, og fordi Bindet om den ikke var solidt, og saa vil Du endda paastaae, at Folk i Almindelighed ikke har Syn for andet end egne Interesser!

Ja! det har mit fuldstændige Bifald, at Du sender [datteren] Ingeborg til Askov; med al Agtelse for de solide Kundskaber og en solid Maade at erhverve dem paa, kan jeg ikke nægte, at jeg synes der blæser en Vind paa de gode Høiskoler, som jeg anseer

det for godt at have en Hat fuld af i sine Seil paa Livets Fart herefter.

Du har just ikke tabt meget ved at blive borte fra sidste Landbomøde; thi det var tarveligt i Indhold. Bjørnshauge¹⁹ holdt Foredrag over Jord; men Jordbundslære synes ikke at være hans Specialitet, og derfor kom der ikke noget Særdeles ud deraf, ligesom Foredraget i sig selv var noget planløst og usammenhængende. Efter Mødet spilledes Comedie af de bekjendte Dilettanter, og de gjorde, efter min Mening, deres Sager meget bedre. Huset var overfyldt.

Jeg har ikke lagt Mærke til de Vers, Du taler om i kirkeligt Søndagsbl.; derimod har jeg afskrevet et Par Vers af J. Blicher fra 7/2 91, som jeg finder at være god Poesi.

Hils nu Din Kone og Børn fra os begge

Din heng *J. Iversen*.

6/4 1892:

Kjære Venner! Vi føle begge en dyb Trang til at bringe Eder vor Lykønskning i Anledning af Eders Sølvbryllup. Jeg formaaer ikke at sige mange og smukke Ord til Eder paa denne for Eders Liv saa mærkelige Dag — veed ogsaa, at I ikke værdsætter den Slags ret høit, og vil derfor kun forsikre Eder om, at vi idag tænke paa Eder med Deltagelse og Kjærlighed.

Igaarftes kom jeg hjem fra Reisen²⁰ og maa give Din Hustru fuldstændig Ret i, at det vistnok tjener Dit Helbred bedst, at Du denne Gang blev hjemme; det har været meget anstrængende.

Det nytter vel ikke, at jeg begynder paa at fortælle, da jeg dog ikke kommer til Veisende dermed — vil derfor foretrække at aflægge mundtlig Beretning, dersom Du vil komme til Kredsdaysmøde paa Lørdag og ellers gider høre paa mig. Jeg vil blot meddele Dig, at jeg slap for at holde Taler, at Wittmaks store Lokale var prop fuldt til Mødet i Forgaars Aftes, at Mødet forløb uden nogen Mislyd, og vor Sag igjen synes at være kommen stærkt i Mode derovre.

Jeg havde personlig den Glæde, for første Gang at træffe og tale et Par Ord med A. D. Jørgensen, som vel nok er den egentlige Høvding for det Hele.

Med de venligste Hilsner og de bedste Ønsker for Eders Huses Fremtidsvel forbliver vi begge Eders hengivne Venner

Jørg Iversen og Hustru.

16/9 1892:

Kjære Ven! Du faar disse Par Linier, fordi jeg føler Trang til at takke Dig for og ønske Dig til Lykke med Din sidste »nye Vise« i No 213 af Dannevirke.²¹ Jeg troer nu næsten at være naaet hen til at kjende Din Pote, hvad Versemaal og Mærke Du skriver i og under. Skjönt Emnerne er saa forskjellige som Himmel og Jord, er denne Vise af samme Støbning som den første, Du gav mig; — Udrust ø Helt fra Golgatha — den er et gribende og grundigt Ord i Sagen, og naar engang, vi vil haabe med Guds Hjelp, i en bedre Fremtid, der skal siges et fuldlødigt Udtryk for vor nærværende Tids Kaar, dens Midler og Haab, da vil denne Vise blive taget frem som en af de bedste og gedigneste Røster fra den nærværende tunge Kamptid. Jeg troer nu ikke længere, at Du behøver at lægge Penge tilside til Dit eget Gravmonument; Dine Viser ville overleve Dig.

Dernæst takke vi begge Dig og Din venlige Hustru for godt Gæstevenskab; denne Tak kommer rigtignok lidt sent, men sent er bedre end aldrig, siger man jo. Jeg haaber, at Du, saasnart Tid og Veir tillader det, læsser Din Vogn fuld og kommer herhen til Gengæld.

Vi har meget travlt med at blive færdig med Resten af Høsten og med at faa Vintersæden saadet; men om nogle Dage er vi over Bjerget, og saa er det med Tak til Vorherre og et Slags inderligt Velbefindende, at man tager sig en lille Ferie.

Hils nu alle I kjære Mennesker venligst fra os begge.

Undskyld mit Jadskeri!

Din heng *J. Iversen.*

18/12 1892:

Kjære Ven! Omgaaende Svar! ja det er Løsnet i disse Dage. Jeg troer næppe, at Verden staar til 1. Jan. 93; thi jeg har i de sidste 14 Dage faaet saa mange Skrivelser og Opdrag, som kræver omgaaende Svar og Besørgelse, at det værker i mit arme Hoved. Forleden kom Forpagteren fra Kiding og vilde have mig til at oprette Sygekassen igen for Felsted Sogn inden Nytaar, og iforgaars

havde jeg Brev fra Jensen, Laurup,²² om jeg omgaaende vilde skaffe en Liste over 2 Mænd i hver Commune i Aabenraa Kreds, som jeg kunde anbefale til Kredsformænd for Skoleforeningen. Hvad synes Du? Heldigvis har jeg da ogsaa lært at tage Sagerne med Ro. Som sagt, Verden staar næppe til Nytaar; thi at agitatorisk anlagte Mennesker gaar med permanent omgaaende Feber, er vel ikke at undres over; men naar denne Feber griber en saa rolig Mand som Dig, og ovenikøbet fører Dig til Komediegalskab, saa er dette rigtignok et betænkeligt Fænomen. Til Sagen: Der har i Sognet i en Aarrække bestaaet en Sangforening, hvis Formaal er at indøve upolitiske 4-stemmige Sange; den har vel sagtens et Statut, hvoraf jeg dog kun veed, at Medlemmerne betale 2 M aarlig til Foreningens Kasse. Denne Forening har vi benyttet til Dilettantforestillinger i veldædigt Øjemed. Denne Tilladelse er aldrig bleven nægtet, og vi har arbeidet i Ro. Iøvrigt har jeg i Forbindelse med Hansen i Slyngsten styret Sagen temmelig diktatorisk, og dette er, efter min Mening, nødvendigt, naar det hele ikke skal ende i Vrøvl. Vi begyndte med at indøve en Bande paa 5 Personer og har nu iaar en Bande paa 14 eller 15. Uden Smaarivninger gaar det ikke af, naar der først er mange med; derfor duer den parlamentariske Styrelsesmaade ikke. Med Kromanden, i hvis Lokale der spilles, har Akkorden været saadan, at han skal give hver af Deltagerne Kaffe og een Toddy paa hver Aften, der prøves, for 30 Pf. Iaar har vi tvunget ham til at betale 40 M til Musikken; men det saa han gruelig skævt til. Enkelte af de mindre velstillede blandt Dilettanterne har faaet Foræringer eller Gratiale indtil 20 M pr. Pers., de Øvrige arbeide for Æren. Overskuddet — forrige Vinter ca 300 M — har vi afgivet til Menighedsrepræsentationen. Jeg kan sige, at den hele Virksomhed, indtil i Vinter, kun har voldt mig ublandet Glæde og været for mig en Slags Væsensfornyelse, som virker velgjørende. Paa Deltagerne har det, idetmindste med Hensyn til den ydre Fremtræden og Bevægelighed, havt stor Virkning. Tak for Din venlige Julegave; Kritikken troer jeg nok, det er bedst, at jeg lægger til Side nu; thi jeg skønner ikke rettere end, at min Kritik er Du vokset fra; men jeg glæder mig over, hvad Du skrev i Dit forrige Brev, nemlig: at jeg har hjulpet til at styrke Din Tro paa Dig selv og Dine Evner, saa Du har faaet Mod til at gaa videre paa den Vej, Vor-

herre har givet Dig Evner til. Det er altid kedeligt, om ogsaa kun det enkelte Pund bliver gravet i Jorden, kedeligere er det, naar Saadant skeer her, hvor alle Kræfter behøves, men kedeligst dog, fordi Vorherre synes at have været sparsom med Uddeling af digteriske Anlæg til Sønderjyder. Jeg har i den senere Tid følt mig trykket af alt det Vrøvl, som strømmer ind paa mig, og det faldt mig ind forleden Aften at skrive alle mine Embeder og brødløse Bestillinger op; og Resultatet var, at jeg sidder inde med over 18 Bestillinger. Jeg tænker det nu at være paa Tiden, at jeg tager Kosten og fejer væk fra min Dør. Jeg er dog ogsaa et Menneske med personlige Anlæg og Tilbøieligheder og bilder mig ind at være for god til, rent at blive Offer for Andres Vrøvl og Ærgerlighed. Vorherre give Eder en Jul saa lykkelig, som Du saa smukt beder om den i sidste Vers af Din Julegave.

Din heng Ven *J. Iversen*.

Min Kone siger, at dersom hendes Evner var som hendes Villie, saa skulde Du ordentlig faa Dit Skudsmaal skrevet.

2/8 1893:

Kjære Ven! Da jeg troer, at det Brev, Du modtager fra mig i Ems,²³ er Dig mere kærkommet end det, Du modtager i Smedager, vil jeg skynde mig med at takke Dig oprigtig for Din Epistel af 31. og svare Dig paa den. Det glæder mig meget, at Du kan begynde at spore Bedring af Kuren. Jeg antager forresten, at naar disse Tyskere havde en Anelse om, hvilken gediegen Fjende de har under Behandling, saa skrubbete de vel foruden Sygdommen tillige Sjælen ud af Livet paa Dig; saa kunde de sige lige som Doktoren i Holbergs Comedie: Kuren er probat! Rigtignok døde Manden, men Sygdommen, der var Materia substrata, forlod ham.

... Din Søn sendte mig kort før Synodemødet et Brev til Dig fra Redaktør Mathiesen²⁴ tilligemed en Resolution, som man i Haderslev ønskede vedtaget paa Synoderne. Det var det sædvanlige haderslevske Formynderskab, som de gjerne kan gaa ad Helvede til med; det passer ikke for os. Iøvrigt antager jeg, at det interesserer Dig at høre nærmere om vort Synodemøde, hvor jeg — meget mod min Villie — kom til at spille første Violin. Nis Callesen lod mig et Par Dage før Mødet vide, at skulde der noget

gjøres iaar, maatte jeg gaa i Spidsen. Han havde ikke faaet fornøden Støtte ifjor, vilde ikke altid være Spektakelmager og var i det hele gnaven over, at navnlig jeg — som ingen lovlig Undskyldning havde — ikke var mødt paa Synodaludvalgets Møde. Jeg blev meget ilde tilpas derved; thi at N. C. vilde holde Ord, derfor var mig hans bekendte Stædighed Borgen. Paa den anden Side kunde det virkelig ikke forsvares at lade Sagen ligge brak længere her. Hvad skulde jeg arme Djævel gjøre; jeg havde ingen Tiltro hverken til mig selv eller til Vorherre. Saaledes gik jeg hen i Vaande næsten lige til sidste Øjeblik. Saa sendte jeg gennem Colosseums Vinduer et lille Suk op til Vorherre om at hjælpe mig, og jeg fik ligestraks en sælsom Roe og Klarhed i Tanken. Da Synodeudvalgs Beretningens lange Ordflom om alt Mueligt, kun ikke om det ene Væsentlige, var tilende, grebes jeg af en saa dyb Harme over denne hykkelske Ordskvalder om Ingenting, at jeg øjeblikkelig forlangte Ordet og, ved Vorherres Hjælp, sagde de gode Herrer en Del Sandheder, som jeg ikke nu kan gengive, da jeg har glemt dem. Min Tale slog knusende igennem, og da jeg tav, var der saa roligt i Salen, at man kunde hørt en Naal falde. Veiret arbeidede i min Nabo Hellevad Præstens²⁸ Bryst, som en Blæsebælg i en Smedie; men forresten sad alle Præsterne saa slukørede som Skoledrenge, der har forseet sig. Omsider spurgte Provsten meget spagfærdigt: Wünscht noch jemand das Wort? Ingen meldte sig. Saa var det, at Aanden foer i mig, og jeg konstaterede, at ikke en eneste Skoleinspekteur turde staa frem og erklære vore Børn for at være udenfor Sjælefare under den nuværende Skoleordning. Dette blev ført til Protokol og staar for Eftertiden som et Vidnesbyrd om, hvad vort Præsteskab er. Da man omsider blev klar over, hvilket ubehageligt Nederlag man havde lidt, forsøgte Landraaden at redde Situationen ved at vælte sig ind paa Pastor Jensen²⁸ fra Rinkenæs, med Beskyldning for, at han havde konfirmeret et Barn paa dansk, som ikke havde havt dansk Religionsundervisning. Provsten oplyste ham imidlertid om, at Sagen var blevet undersøgt, og Pastor Jensen havde handlet korrekt. — Dette er i kort Begreb Historiens indre og ydre Side. Som Du seer, har jeg personlig slet intet at gjøre mig til af, »Men Æren er Guds i det Høie«. Og hvorfor skulle han saa ikke føre Sagen til en lykkelig Vejende?

Hils Witzkes, dersom de endnu er der, og vær selv venlig hilset fra min Hustru og Din heng

Jørg Iversen.

19/2 1894:

... Forresten har jeg i længere Tid havt det mindre godt; jeg har omsider maattet give mig Doktoren i Vold, og er til Tak for Tillid bleven interneret i Stuen i mindst 8 Dage paa Grund af Lungekatarh og Slim for Brystet.

Hvordan har I redet Stormen af? Det er da en Naturbegivenhed, der ligesom Høivandet i 73, Gud skee L., hører til det meget sjeldne i vort frodige Land. Her er, tiltrods for at vi boer i de lunere Egne, faldet en Del meget gamle og store Træer, navnlig af Balsampopler, ligesom Tagene mange Steder er blevne ilde medtagne; men væltede Huse har vi dog ingen af i vor Nærhed. Takket være mine Beplantninger slap vi, uden at der fløj saa meget som et Rygningstræ.

Det er da mærkeligt, hvor Indholdet af Sprogforeningens Almanak bliver ved at gaa igjen i Pressen. Det var saamænd et heldigt Indfald, Du havde, at skrive det lille Vers »Ej mødes her frem med Digterkrav« osv; thi Kvintessentsen af hele Kritikken er og bliver altid: Det er en beskeden, temmelig livlig skreven Bog, der maa tages for, hvad den er, nemlig: et litterairt Stykke Arbeide, lavet af Bønder, hvori man billigviis hverken kan vente eller forlange Talent eller Geni.

Jeg maa ærlig tilstaa, at det mere og mere løber rundt i Hovedet for mig, naar jeg vil forsøge at forklare for mig selv, hvad Digtalent og Digtergeni egentlig er for Noget, thi det forekommer mig, at »Mændene af Faget« leverer ogsaa kun grumme lidt af den Slags i vore Dage.

Med de venligste Hilsener fra Huus til Huus forbliver jeg

Din heng *Jørg Iversen.*

27/10 1894:

Kjære Ven! ... Jeg har gennemlæst Sprogforeningens Almanak, og siden jeg ikke selv har nogen Aktie, tillader jeg mig at kritisere og vil da først og fremmest gjøre den Bemærkning, at siden vi Nordslesvigere for Tiden kæmper for vort kristelige Liv, saa seer det lidt underligt ud, at det Kristelige slet ikke har nogen

Plads i Almanakken. Det er naturligviis ikke min Mening, at Almanakken skulde have Indhold i Liighed med den Breklummer, men der findes slet intet kristeligt i den. Jeg sigter nu nærmest til Indledningsdigtene, som bedre kunde have faaet Plads længere omme i Bogen. Henriette Gubi's er jo kun et Udtryk for en Tanke, som tidt nok er kommen frem i disse tunge Tider, nemlig: Vi har Retten, og vi har Sandheden paa vor Side, altsaa har vi i Følge deraf forpagtet Vorherres Bistand, som maa og skal komme engang; denne Tanke kan være jødisk, men kristelig er den ikke. Det næste Digt slaar paa Stortromme for et nationalt Praleri, hvis Berettigelse kan være høist tvivlsom. Jeg er bange for, at saa længe vi ikke lære at vende os til Vorherre paa en anden Maade og sætte os selv paa en mere sand og beskedne Plads, bliver det nok ikke bedre for os.

Blandt de øvrige Forfattere har P. Skovrøy og N. Callesen hævet deres Plads fra ifjor; men det har Du ikke. Redaktør Jessen havde Ret, naar han kaldte Dit Bidrag »forbausende godt«; men iaar har Du skrevet uden indre Trang, blot paa Bestilling, derfor er baade Dit Lune og Din Moraliseren uden rigtig Fut.

[Slut, brevet ikke afsendt.]

15/11 1894:

Kjære Ven! Mange Tak for Brevet. Jeg var unægtelig noget urolig for Dig, da Du hverken mødte for at lade Dig vælge til Næstformand eller mødte for at vælge en Kredsskathæver, altsammen noget, som Du pligtskyldigst burde have gjort; saa tænkte jeg, at Du havde det daarligt. Dersom Forsigtighed er en Borgermesterdyd, saa er der nu rigtignok ikke Udsigt til, at Du bliver kvalificeret til at blive Borgermester. Er det nu en Maner for saadant et kortaandet Menneske, som Du er, at staa i Støv, Hede og daarlig Luft og pakke 100 Tra. Rug hen paa en Eftermiddag. At Du kjørte overende, er ikke til at undres over, men det er virkelig forunderligt, at Følgerne ikke blev værre. Siden jeg er inde i Borgermesterkapitlet, vil jeg bemærke, at Hr. Wreden ogsaa har været uforsigtig. Han har f. Ex. tilladt sig at staa paa en nogenlunde fredelig Fod ogsaa med de dansksindede Borgere; han har rettet sig efter Stemme flerheden, uden at tænke paa, at J. Lorenzen og M. Jepsen vejer mere end hele det øvrige Kravl

tilsammen, og endelig har han taget sig den Frihed at opponere mod og mundhugges med Landrath v. Bonin, hvad der nu var det uforsigtigste af Alt og egentlig kun er Noget, som Du eller jeg kan indlade os paa, da vi overhovedet ingen Herregunst har at vinde eller tabe. Det skulle gjøre mig Ondt for ham, om Hr. Wredens Valg skulde blive kasseret; men jeg er enig med H. P. Hansen i, at vor Sag kun kan vinde derved; thi Aabenraa Byes mindre tysksindede Borgere maatte dog være feigere, end jeg troer, de er, om ikke Dette vilde bringe dem nærmere til os.

Jeg veed ikke, om Du har lagt Mærke til, at Din gamle Krigskammerat Møller Høck i Adsbøl døde i Sommer under uendelig haarde Lidelser af en Nyresygdøm. Det berørte mig meget smerteligt. Jeg har arbeidet en Del sammen med ham, og skjønt han var en Angelbo og vel nærmest tysksindet, er vi bestandig kommen godt ud af det sammen. Han var en Mand med et lyst Hoved og en rap Tunge, som ikke var bange for at sige Vedkommende Sandheden, enten det saa var høje eller lave. Kristelig vakt i Pastor Müllers²⁷ Forstand var han vel neppe, idetmindste har han havt adskillige varme Sammenstød med ham, navnlig i Førstningen.

Ja, — Provindssynodens Arbeide for denne Gang hører jo nu ogsaa Historien til. Hvad der lige straks kan slaaes fast er, at Logik og Konsekvents hverken er Provst Kjers²⁸ eller [General-] Superintendentens²⁹ stærke Side. Den sidste har havt tunge Timer og stærke Anfægtelser for den Sags Skyld, men er gaet ud af Kampen med Overbeviisningen om, at Regjeringen nok skal sørge for os paa bedste Maade, skjønt baade han selv og de 77 indrømmer, at Regjeringens Omsorg har bragt kirkelig Nød tilstede hos os. Saadan noget er Præstelogik. Det interesserer mig at see lidt ud i Fremtiden for at faa et Blik paa, hvorledes Historiens Dom engang vil falde over Provindssynodens Virksomhed i vore Dage: I det gamle Israel havde man en slem Tilbøielighed til at forfalde til Afguderi. Foruden Jehova vilde man ogsaa gjerne dyrke Guldkalven Baal o. fl. Jeg troer nu nærmest, at man skal tage Bibelens Beretning om Afguderiet symbolsk; jeg kan ikke troe, at et Folk, der stod saa aandelig høit som det senere Israel kunde i bogstavelig Forstand kaste sig paa Næsen for Ægypternes eller Assyriernes Billedkolosser. Tager man Sagen symbolsk,

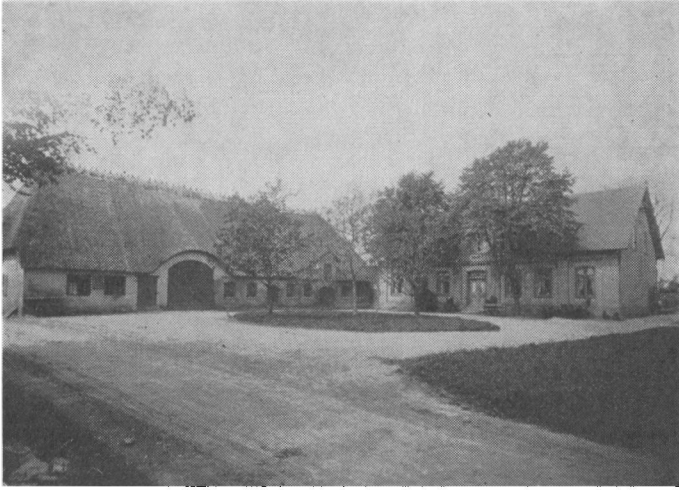
saa siger Beretningen, at Guds udvalgte Folk ogsaa var tilbøielige til at tilbede Verdensmagten, Riigdommen og Livsnydelsen. Nu vil jeg blot spørge: Reiser Slesvig-Holstens Skriftkloge og Ypperstepræster i Provindssynoden ikke ogsaa aabenlyst Alter for de samme stumme Afguder, som Israels Folk tilbad? Er det ikke Kryben for Magthaverne, Tilbedelsen af jordisk Magt i Skikkelse af det nationale Tyskland, eller Tanke om personlig Vinding, som har dikteret saa mangen Afstemning der? Jeg slaar altsaa historisk den Sætning fast: I Slutningen af det 19. Aarhundrede tog Afguderiet Overhaand i den Lutherske Kirke i Slesvig-Holsten. Fra Middelalderen dikterede Kirken en bestemt Tro, hvorefter Tanken havde at rette sig; Statsmagterne antage denne Tro og enhver Undersat, som ikke holdt sine Tanker indenfor denne Troes Grændser, blev med god Samvittighed piint, sultet, brændt eller paa anden Maade skaffet ud af Verden. Den store Revolution sidst i forrige Aarhundrede gjorde Ende paa denne Tilstand, idet det sloges fast, at Troen var Kirkens og den Enkeltes Sag; men ikke Statsmagtens. Tanker er toldfrie.

Hvordan har Synoden taget paa dette Princip? Den har ikke kunnet væрге sig mod den Kjendsgjerning, at Statsmagtens Forholdsregler vil fremkalde og har fremkaldt en kirkelig Nød hos os, hvorved Kirkens Troesliv hos den Enkelte vil kunne lide Skibbrud. Hvordan har Synoden forholdt sig til dette Spørgsmål? Gandske simpelt erklæret sig fallit, idet den har overladt til Statsmagten og den Enkelte at blive enige om, hvad der dog var Kirkens Sag ligeoverfor dens Medlemmer. Efter denne Udviklings Resultat kommer Historiens Dom altsaa til at lyde:

Da Afguderiet i Slutningen af 19. Aarhundrede havde taget Overhaand i det Slesvig-holstensk Lutherske Kirkesamfund, blev Resultatet det, at Kirkesamfundets Hyrder flygtede fra deres Post og overlod det til Statsmagtens Ulv at vogte dets Faar.

Efterat Slaget nu har staaet, vilde jeg imidlertid ønske, at Dannevirke i sin ubegribelige Viisdom vilde høre op med at skose, idetmindste til de 77 af vore Præster. Forholdene ligger jo nu aabenbar saadan for, at enhver ærlig troende kristen Præst absolut maa drives over paa vor Side, vi skulde derfor ikke sparke for meget fra os for at holde dem borte.

Jeg har ikke seet den tyske Forenings Almanak, men er ret

Slægtsgården i Svejrup. Nybygningen har afløst den gamle med krostue ud til gaden, hvor Iversens mor som enke var en såre myndig og retskaffen krokone, der også modtog „nationale flygtninge“.

godt tilfreds med vor egen, der efter min Mening omtrent staar paa Høide med den fra ifjor. Den er et godt Aandsprodukt af Bønder. Saaledes lød Dommen ifjor, og denne Dom kan ogsaa gjelde iaar. Jeg kan ikke nægte, at jeg vilde anseet det for formaaltstjenligt, om det kristelige var kommet lidt mere frem, og den nationale Tendens havde stukket lidt mere i Dybden, end den svømmer paa Overfladen af et Par af Bidragene.

Mon Prøiserne skulde være blevne saa fornærmede paa Eder, at de slet ikke vil have [Sønnen] Peter? Det dumme er jo, at de slet ikke forstaar at vurdere den Ære, I gaa glip af, dersom han ikke bliver Gardist.

Med en venlig Hilsen, ogsaa fra min Hustru, til Eder Alle.

Din hengivne *Jørg Iversen*.

3/5 1897:

... Hvordan er det gaaet Dig med Synodeudvalget? Har Du igjen maattet tage Tøjet paa? Jeg har benyttet mig af det venkabelige Vink i Hejmdal til de Gamle om at trække sig tilbage til Fordel for yngre Kræfter, saa jeg er nu fri og kan ikke nægte, at det er med et vist Velbehag, at jeg aander i denne Frihed.

Jeg er egentlig spændt paa at erfare, om N. Callesen har ladet sig vælge paany eller er bleven valgt. Jeg mener, at naar han er konsekvent, saa maa han lade sig vælge paany; men en anden Sag er det jo, om ikke hans kjære Fætter, Præsten,³⁰ kyser de svage Sjæle i Menigheden fra at vælge ham. . . .

Med en venlig Hilsen til Eder Alle.

Din hengivne *Jørg Iversen*.

20/2 1900:

Kjære Ven! Nu ja! det var mig en virkelig Glæde at modtage Brev fra Dig og Tak for Versene. Man mærker imidlertid paa dem, at Du har været for længe indelukket; der er groet Sne-skimmel over Dit Humør, saa Du seer Verden sort i sort. At de Store trykker de Smaa, er desværre en Kjendsgjerning, og at de gjerne aad hverandre indbyrdes, om de turde vove at begynde derpaa, er ogsaa rimeligt nok; men trods alt dette Bedrøvelige gaar man dog fremad med smaa Skridt, og Vorherre naar altid Røverne engang, naar hans Tid kommer. See blot hen til Spanien og Tyrkerne. Folkenes Ret arbejder sig frem tilsidst, men, desværre, rigtignok gennem Blod og Taarer. . . .

Af Formandsposten for Landboforeningen er jeg mere end kjed, og havde ikke H. P. Hanssen indtrængende opfordret mig til at tage derimod, var jeg aldrig gaaet ind paa det. Forleden havde jeg et vrøvlet Brev fra F. Lildholdt,³¹ hvori han beskylder mig og Andre for Pligtforsømmelse, forsømt Udførelse af Foreningsbeslutninger og Gud veed hvad. Han er vist i Grunden en stor Vrøvler, som ynder Kævl for Kævlets egen Skyld. Jeg svarede ganske kort, at jeg havde ingen Raad til at strides. Og saa kommer der næsten Ingen til Møderne, eller naar de seer Politiet, og han vil vide deres Navn, saa løber de igjen. Nej! det er en sølle Uriaspost den. Min gamle Ven Rasmus Clausen eller nogen af hans Sønner seer man da heller ikke.

Hvordan det vil løbe af i Aabenraa, er vanskeligt at have nogen Mening om. Det bliver vist meget slemt, især da den økonomiske Stilling ikke er saa solid her, at vi kan taale saadanne Stød, som man har kunnet staa for i Sønderborg Kreds.

Med Jernbanen³² gaar det ogsaa under Forventning; man kommer tilkort for ca M 18000, som skal tilvejebringes ved »Umlage«.

Bygningen af Vestbanen klares neppe med Calculationssummen; baade Skinner og rullende Materiel er bleven 1/5 dyrere, end det var til Østbanen, og Penge har man maattet laane til 6 0/0. Trods alt dette er man dog ikke mindre forknytt, end at man har projekteret Bygning af et nyt Kredshus i Sumpen ved Mølleaaen henne ved Slottet, til en Bagatel af M 100 000. Gamle Landraad Levetzau vilde vist undre sig, om han kunde see Husholdningsplanen nu. Du maa ikke falde af Stolen af Overraskelse, om Du skulde see mig komme ind af Din Dør tilfods fra Bollerslev. Jeg har idetmindste tænkt derpaa. Hils nu Din Hustru og Børn paa det venligste fra os alle og vær venlig hilset.

Din hengivne *Jørgen Iversen*.

31/8 1903:

Kjære Ven! Dit sidste Brev traf mig og Mine i en meget trist og nedbøiet Stemning, da min gamle Morbror³³ — som har været mig og mine Søskende i Fa'ers Sted lige siden vor Barndom — laa paa sit Yderste i de Dage. Skønt han var over 87, da han gik bort, har hans Død slaet et Hul i min Tilværelse, som jeg slet ikke kan faa udfyldt mere. Dette i Forbindelse med de fortvivlede Veir- og Høstforhold m. m. har gjort sit til, at jeg ikke har gidet sætte Pennen til Papiret, hvad jeg beder Dig om at undskylde. Da jeg nu igjen, mens Regnen risler fra Bladene udenfor, fik fat paa Din Epistel, seer jeg imidlertid, at Du trænger svært til at nøfles. Jeg kan jo ikke bebreide Dig, at Du ikke vil være med i Synoden længere, da jeg allerede for længst har sagt »pas«; men jeg havde dog den Undskyldning, at jeg kunde ikke forliges med noget af Partierne, medens Du dog staar Dig jevnt godt med det ene. Gud skal vide, at vi kan ingenting udrette, hvor vi saa kommer, men alene det, at vi indtager Pladsen, har dog større Betydning, end Du synes at ville indrømme. Naar Du nu oven i Købet ikke vil være med i Kredsagen længere, ja saa har I jo velsagtens en eller anden »populair« Amtsforsander — saadan en »net og skikkelig Mand«, der vil forbarme sig over I stakkels Kvæghoveder og indtage Din Plads. Synes Du alligevel ikke, at saadan Noget lugter af Forræderi mod vor Sag? Du kan dog ikke nægte, at saadan en udpræget skærbækssk Rede bliver vor Kredsrepræsentation dog først, naar der ingen af os er tilstede mere der. Jeg

kan sige temmelig bestemt, at dersom jeg havde nægtet at modtage Valg til Kredsdagen sidst — hvad jeg var lige saa berettiget til som Du — saa var enten Hans Jepsen eller Petersen, Dyrbæk, sagtens bleven valgt, og det er netop saadan et Par »respektable« Mænd, som jeg ønsker paa ethvert Sted, kun ikke i Kredsdagen.

Forøvrigt glæder det mig oprigtig, at Du har følt Dig mere rask i Sommer; men dette er jo en Grund mere for Dig til at hænge i. Det undrer mig, og er kun lidet logisk af Dig at troe, at jeg, der idetmindste paa det kirkelige Omraade er mere konservativ end Du, at jeg med et skulde være forfalden til Socialismen, nej jeg tog ikke Del i anden Valgomgang og har for saavidt for »Venskabet« med en vis høiadelig og saare nobelt tænkende og handlende Herre ikke lidt noget Skaar. . . .

NOTER OG HENVISNINGER

Brevene findes på Landsarkivet i Åbenrå, R. P. Clausens privatarkiv, et enkelt ikke afsendt i J. Iversens privatarkiv.

1. Jep Hinrichsen, Øster Terp, Bedsted, amtsforstander - H. A. Bruhn, ejer af Skovbølgård, Felsted - J. H. Jacobsen, Rinkenæs, ejer af Benniksgård - H. J. Claussen, ejer af Kolstrupgård - H. Neumann, gårdejer - Jørgen Lorentzen, grosserer i Åbenrå.
2. R. P. P. v. Uslar, født i Mexico, ejer af Buskmose, Rinkenæs, landråd i Åbenrå 1895-1913 - A. Wreden, borgmester i Åbenrå 1882-98 - J. Brink, gårdejer i Løjt Kirkeby.
3. Jfr. En gemt pennetegning af Åbenrå Kredsdays medlemmer i året 1889 i Sjø. Mdsskr. 1951.
4. Se det følgende brev.
5. Salme om påskeugens begivenheder, som ikke var vellykket og heller ikke blev trykt. (Iversens privatarkiv.)
6. Født i Frøslev, udvandet, lærer og forfatter på Horsens-egnen.
- 7* Ejer af Lerskov, Ø. Løgum, fremtrædende dansk foregangsmand i samarbejde med J. Iversen og R. Clausen i Åbenrå Kredsday og synode, siden afsat som kirkeældste af nationale grunde.
- 7** Fra Henrik Ibsens digt »En broder i nød«, december 1863.
8. Chr. Christiansen, kommuneformand.
9. »Der er en underfuld kilde / for Herrens venner opladt ... (30/3 1890).
10. En opsang til »nordslesvigske landsmænd«, optrykt Sjø. Årb. 1956, s. 229.
11. Se under note 5.
12. »Eet jeg ønsker fremfor alt hernede«, oversat fra tysk af Vilh. Gregersen i 1888, efter henstilling fra Nic. C. Nielsen.
13. Ejer af Bukshave, Fjelstrup, repræsentant for Haderslev provsti i den 1883 nedsatte salmebogskommission, formidler af nyere dansk salmestof, udvalgt af pastor Topsøe i Hejls, nord for grænsen.
14. Se Sjø. Årb. 1956, s. 231.
15. F. G. Göttig, provst i Åbenrå 1864-1892. A. H. Johannsen, præst i Felsted 1884-1905.
16. Provinssynoden i Rendsborg i november 1891, hvor det danske sprogandragende om to ugentlige dansk-timer til støtte for den danske religionsundervisning behandlede, men afvistes, idet man overlod sagen til statsmyndighederne.
17. Niels Schmidt, provst i Svenstrup, Als, 1870-1900, som anbefalede sagen. Fader til senere tysk folketingsmand i det danske Folketing J. Schmidt-Vodder.
18. Morten Eskesen, lærer og forfatter, som fra begyndelsen af 1890'erne årligt kom på besøg i sønderjyske hjem og formidlede dansk folkekultur ved at recitere kæmpeviser og synge folkelige sange. En velset vandrende gæst: »Han vil med sine tusind fjed sy sammen, hvad de sønderled«. (Indskrift på mindestenen i Skibelund Krat).

19. J. H. Bjørnshauge, dyrlæge i Åbenrå, som ejede »Dannevirke« efter sin fars, redaktørens, død i 1891, men i 99 solgte bladet til den berygtede tyskvenlige fru Wildenradt-Krabbe fra København.
20. Mødet synes ikke omtalt i pressen.
21. »Det maa her ei længere regne«, hvis sidste vers lyder: »Thi hver rodægte sønderjysk Moder, / hun vil lægge det Ord i Barnets Mund, / som i Hjærterne Kjerlighed indpoder / kun til det, som bedst passer for vor Bund, / og vi plante med Flid, til Vorherre slaa Lid, / at han lægge vil Grøde i vor Id.«
22. J. P. Jensen, Lovrup, Døstrup, den første formand for Nordslesvigske Skoleforening, stiftet i Skærbæk 1892.
23. Kur i Ems for lungesygdom.
24. M. C. Mathiesen, dansk realskolelærer i Haderslev, redaktionssekretær, siden redaktør ved »Dannevirke« 1881-99, derefter ved »Modersmaalet« til 1904.
25. L. A. Andresen, præst i Hellevad 1864-95.
26. N. J. Jensen, præst i Rinckenæs 1886-1906, dansksindet. Jfr. Den Rinckenæs præst. Digte og tegninger, 1955. Under mødet i synoden 1893 skal han have ladet Iversen tilgå en seddel med påskrift: Nu er det Deres pligt at svare. (Meddelt af datteren, Marie Nissen, Tingbjerggård, Egvad). Se videre Thade Petersen: De sønderjyske Friemenigheders Historie, 1921, s. 191 f..
27. C. A. F. Müller, præst i Adsbøl 1871-97.
28. P. O. Kier, provst i Tønder 1887-1910, blandt ordførerne i sprogsagen fra Nordslesvig.
29. Th. Kaftan, generalsuperintendent (biskop) for Slesvig 1886-1917, havde som skoleråd ved regeringen på Gottorp udarbejdet sprog-anordningen af 1888, som udelukkede al dansk-undervisning i Nordslesvigs landsbyskoler, havde dog foreslået to danske sprog-timer, som regeringen i Berlin strøg.
30. H. W. Petersen, præst i Øster Løgum 1887-97, halvfætter til Nis Callesen.
31. Ejer af Fasbro, Løjt, dansk foregangsmand, siden medlem af Friemenigheden.
32. Amtsbanerne, som blev anlagte i fortyskningsøjemed.
33. Nis Iversen, som var gårdens bestyrer for sin søster, der blev enke i 1844, da sønnen Jørgen var 6 år. Ugift.